

Indledningen er redigeret af Katja Gottlieb og Jon Tafdrup

Tilsyn ved dr.theol. Jesper Tang Nielsen

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2025

Indledning til “Op til Guds Huus vi gaae”

ved Kim Steen Ravn

Indhold

- 1 Baggrund
- 2 Form og indhold
 - 2.1 Manuskriptet
- 3 Placering i salmebogen
- 4 Anvendt litteratur

1 Baggrund

Grundtvigs salme “Op til Guds Huus vi gaae” blev trykt første gang den 29. november 1857 på forsiden af *Dansk Kirketidende*. Tidsskriftet blev udgivet og redigeret af Ludvig Helveg og C.J. Brandt, der begge var en del af kredsen omkring Grundtvig. Allerede som student erklærede Helveg, at han “hellere vilde staa imod den hele Verden som Grundtvigs Væbner end sværge til nogen anden Fane” (*Dansk Biografisk Lexikon* (1887-1905), bind 7, s. 317). “Op til Guds Huus vi gaae” blev trykt med melodi af Christian Barnekow. Det var usædvanligt, at den første udgivelse af en salme blev fulgt af korsats. Satsen angiver korstemmer til blandet kor med de fire stemmegrupper sopran, alt, tenor og bas. Det er derfor sandsynligt, at salmen skulle synges flerstemmigt af korsangere. Der er altså tale om kormusik skrevet for trænedede sangere, dvs. kunstmusik.

Salmen placerede sig også i en samtidig diskussion om dåbsritualet. Diskussionen drejede sig om rituallets forskellige led og deres indbyrdes rækkefølge, f.eks. om hvorvidt fadervor skulle komme før eller efter selve dåbshandlingen. Nils Arne Pedersen har redegjort for debatten i artiklerne “Guds børn og Fadervor (I)” og “Guds børn og Fadervor (II)”. (Pedersen 2019 og Pedersen 2020).

Christian Thodberg udpeger endnu en mulig baggrund for salmen, nemlig Grundtvigs prædiken 12. søndag efter trinitatis den 10. august 1856 (Thodberg 1989, s. 126). Teksten til 12. søndag var Mark 7,31-37 om helbredelsen af den døve og stumme mand. I teksten forekommer det aramæiske ord "effata" (da. "luk dig op", Mark 7,34), som er det centrale ord i "Op til Guds Huus vi gaae". I sin prædiken tog Grundtvig udgangspunkt i Sl 115,4-9. Afgudsdyrkerne og synderne er døve og stumme, og kun Gud kan med sit "effata" åbne deres øre og løsne deres tunge (s. 132 f.). Salmen synes at gentage prædikenen i poetisk form mere end et år efter, den blev holdt (s. 132). Prædikenen fra 12. søndag efter trinitatis er udgivet af P.G. Lindhardt i *Regeneration. Grundtvigs prædikener i kirkeåret 1855-56* (se Lindhardt 1977, s. 149-152).

En anden og måske mere sandsynlig baggrund kan være ældre dåbsritualer f.eks. Martin Luthers *Das Taufbüchlein verdeutscht* (1523) eller Nicolai Edinger Balles bidrag til *Forordnet Alter-Bog udi Dannemark og Norge, hvori findes de nyelig allernaadigst giorte Forbedringer* (1812). Ifølge disse foregik første del af ritualet uden for kirken, siden dåben netop er selve adgangen til kirken og menigheden. I Vartov Kirke blev døbefonten på Grundtvigs foranledning placeret ved kirkens indgang. Dåbskandidaten kommer til kirken for at blive døbt. Derfor er første led i ritualet at stå uden for kirke og derefter banke på for at komme ind, jf. bede- og bankebønnen i Luthers ritual (Luther 1526, s. [10]) og Balles (Balle 1812, s. 243).

2 Form og indhold

"Op til Guds Huus vi gaae" består af 11 strofer à 4 verselinjer, med parrim og rimskemaet A-A-B-B. If. Thodberg tager salmen sit afsæt i Jakobs drøm, som den fremstilles i 1 Mos 28,12-17 (Thodberg 1969, s. 37). I drømmen ser patriarken Jakob en stige føre op til himlen, og han hører Gud love at give ham landet og velsigne hans mangfoldige efterkommere. Da Jakob vågner af drømmen udbryder han: "Herren er i sandhed på dette sted, og jeg vidste det ikke!" Og han blev grebet af frygt og sagde: "Hvor er dette sted frygtindgydende! Det er jo selve Guds hus, det er himlens port!" (jf. 1 Mos 28,16-17).

"Op til Guds Huus vi gaae" er en dåbssalme skønt ordet dåb kun nævnes direkte en enkelt gang i salmen: "I Daab med Aand og Vand" (strofe 2, vers 3). Efter de to første strofer refererer salmen dåbsritualet. Thodberg kalder den for "en salme om dåben, om nogen er det" (Thodberg 1969, s. 37). Siden salmen også har baggrund i ældre dåbsritualer indgår første strofe med opsummeringen af bede- og bankebønnen, også i den opsummering af ritualet, som Thodberg peger på.

Grundtvig fulgte Balles dåbsritual fra 1783 gennem hele sin tid som præst (Thodberg 1989, s. 128). Strofe 1 og 2 er en poetisk omskrivning af bede- og bankebønnen. Bønnen er i sig selv en omformulering af Jesu formaning i Matt 7,7-11, hvor vers 7 lyder "Bed, så skal der gives jer; søg, så skal I finde; bank på, så skal der lukkes op for jer". Strofe 3-5 omskriver spørgsmålene: "Forsager du Djævelen og alle hans gerninger og alt hans væsen?" og: "Tror du på Gud Fader, den Almægtige, himlens og jordens skaber?" fra dåbsritualet. Strofe 4, vers 3-4 danner optakten til strofe 5 ved at sammenfatte tilspørgslen på forsagelsen og trosbekendelsen. Strofe 5 beskriver så

selve dåbshandlingen. I strofe 4 er tilspørgslen på forsagelsen og trosbekendelsen: “Afsiger [dvs. giver afkald på, frasiger] Løgnen Du, / Og troer Guds Sandhed nu?” (vers 3-4) det “effata”, der gør det muligt at svare ja, hvorved selve svaret er muliggjort af spørgsmålet. Med sit spørgsmål løsner Gud selv tungen på den adspurgte dåbskandidat, hvilket er hans “effata”. Strofe 5 er en kommentar til strofe 4, der fortæller, hvad der sker i det øjeblik, tilspørgslen lyder:

Det er hans Ephata [dvs. “bliv åbent” eller “luk dig op”],
Og Tungen svarer ja!
Guds Røst, som Almagts Haand,
Os skar for Tungebaand [gav os evnen til at tale eller svare] (strofe 5).

Efter barnet symbolsk har sagt ja, lærer Jesus barnet sin egen børnebøn, dvs. fadervor (strofe 6, vers 1-2). Dåben gør barnet til et af Guds børn (strofe 8, vers 3). Strofe 9-10 beskriver dåbens afsluttende velsignelse. Guds kærlighed sammenlignes med guld gennem folkeviseuttrykket “røde Guld”: “Har af det røde Guld: / Af Hjertens-Kiærlighed, / Med Fryd, med Liv og Fred” (strofe 9, vers 2-4).

Ifølge Thodberg kommer strofe 11 “hinkende bagefter” de første ti strofer, og “sagligt hører det [dvs. strofen] sammen med vers [dvs. strofe] 6” (Thodberg 1989, s. 128). Han giver ikke nogen forklaring på, hvorfor strofe 11 er anbragt uden for den logiske eller rituelle rækkefølge.

2.1 Manuskriptet

Der findes en kladde med 13 strofer til “Op til Guds Huus vi gaae”, hvor den har titlen “Lukop”. Ifølge Thodberg er titlen nøglen til forståelsen af salmen. “Lukop” er Grundtvigs forsøg på at finde et dansk ord, der dækker betydningen af ordet “effata”. Den prægnante oversættelse forklarer også de meget korte verselinjer, ligesom “Lukop” rimer på andre centrale ord i salmen: “Op” (strofe 1, vers 1), “Krop” (strofe 4, vers 1), “Børneflokk” (strofe 8, vers 3) og “Han har til Alle nok” (strofe 8, vers 4) (Thodberg 1989, s. 129).

3 Placering i salmebogen

“Op til Guds Huus vi gaae” blev optaget i *Den Danske Salmebog* (1953) under afsnittet “De helliges samfund. Gudstjenesten” (*Den Danske Salmebog* 1953, nr. 376). I denne version var strofe 10 udeladt. Thodberg spørger retorisk om ikke den besynderlige placering i salmebogen fra 1953 skyldes “rådvildhed”, og at det velsagtens skyldes “stikordet *Guds hus*, hvor man ikke har set forbindelsen mellem beretningen om Jakobs drøm og bønnen i dåbsritualet om at bede og banke på?” (Thodberg 1969, s. 37). I *Den Danske Salmebog* (2003) har salmen flyttet plads og står nu under afsnittet “De helliges samfund. Dåb”, ligesom førstetrykkets strofe 10 igen indgår i salmen (*Den Danske Salmebog* 2003, nr. 443).

4 Anvendt litteratur

Dansk Biografisk Lexikon, tillige omfattende Norge for Tidsrummet 1537-1814 (1887-1905), 1. udg., bind 1-19: bind 7 (1893). København.

- *Den Danske Salmebog* (1953). København.
- *Den Danske Salmebog* (2003). København.
- Balle, Nicolai Edinger (1812) *Forordnet Alter-Bog udi Dannemark og Norge, hvori findes de nyelig allernaadigst giorte Forbedringer* [1783]. København.
- Lindhardt, P.G. (1977) *Regeneration. Grundtvigs prædikener i kirkeåret 1855-56*. København.
- Luther, Martin (1526) *Das Taufbüchlein verdeutscht* [1523]. Wittenberg.
- Pedersen, Nils Arne (2019) "Guds børn og Fadervor (I)" i *Dansk Teologisk Tidsskrift*, s. 99-120. København.
- Pedersen, Nils Arne (2020) "Guds børn og Fadervor (II)" i *Dansk Teologisk Tidsskrift*, s. 3-21. København.
- Thodberg, Christian (1969) *En glempt dimension i Grundtvigs salmer - bundetheden til dåbsritualet*. København.
- Thodberg, Christian (1989) "'Alt står i Guds Faderhånd' og 'Op til Guds hus vi gå'. Beslyst ud fra forholdet mellem Grundtvigs prædikener og salmer i sommeren 1856" i *Syn og sang. Poesi og teologi hos Grundtvig*, udg. Henrik Glahn, Jens Holger Schjørring, Søren Sørensen & Anders Pontoppidan Thyssen, s. 120-138. København.